

**Model przeciwdziałania przemocy domowej
wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnością
mieszkających w Puławach**

**Opracowany w ramach projektu „Siła jest w nas”
realizowanego przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Puławach.**

Puławy, marzec 2024 r.

*Projekt „Siła jest w nas” realizowany w ramach Programu „Sprawiedliwość”
finansowanego ze środków funduszy norweskich i środków krajowych.*

Spis treści	Strona
Wstęp	3
I. Przemoc wobec osób starszych i niepełnosprawnych	4
II. Rodzaje i formy przemocy	7
III. Zadania służb i instytucji w przeciwdziałaniu przemocy domowej	9
IV. Charakterystyka miasta Puławy	16
V. Diagnoza zjawiska przemocy w Puławach oraz działania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej w Puławach	17
VI. Cele i działania projektu „Siła jest w nas”	20
VII. Wnioski i rekomendacje do modelu przeciwdziałania przemocy domowej wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnością mieszkających w Puławach	21
VIII. Interdyscyplinarny model przeciwdziałania przemocy w Puławach ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych i osób z niepełnosprawnością.	22

Wstęp

Przemoc domowa jest powszechnym problemem występującym we wszystkich społeczeństwach, niezależnie od stopnia ich rozwoju gospodarczego czy kulturalnego. Może dotyczyć osób w różnym wieku, bez względu na ich status społeczny i materialny, poziom wykształcenia czy wykonywany zawód.

Zjawisko przemocy domowej prowadzi do poważnego naruszenia zasad współżycia rodzinnego, społecznego, norm moralnych i prawnych, ale także do tragicznych skutków psychologicznych, a w skrajnych przypadkach do poważnych urazów. Przemoc nie tylko wprost narusza prawo osoby do życia, wolności i bezpieczeństwa osobistego, ale również ogranicza i uniemożliwia korzystanie z innych praw i wolności, które człowiekowi przysługują.

Przez wieki przemoc wobec osób najbliższych była zjawiskiem społecznie akceptowanym. Zachowania agresywne w rodzinie były dopuszczalne, traktowane jako naturalny element życia rodzinnego. Jeszcze na początku lat siedemdziesiątych XX wieku niezwykle silne było społeczne przekonanie, że przemoc dotyczy wyłącznie rodzin patologicznych, z tzw. „marginesu społecznego”, a w sprawy rodzinne „nie należy się wtrącać”. I chociaż w wielu środowiskach przemoc nadal traktowana jest jako temat wstydlivy, upokarzający, wewnętrzna sprawa rodziny, to rzeczywistość w tym zakresie zmieniła się w ostatnich latach w sposób istotny. Ujawnienie problemu przemocy zaowocowało w wielu krajach rozwojem badań, jak również systemów ochrony prawnej i struktur pomocy ofiarom i sprawcom.

W Polsce w ostatnich latach również obserwuje się ten proces. Od około 30 lat budowany i doskonalony jest system przeciwdziałania przemocy domowej, u podstaw którego leży założenie, że przemoc jest zjawiskiem wieloprogowym, dotyczącym całej rodziny: zarówno osób dorosłych, dzieci, starszych jak i osób z niepełnosprawnościami. Osoby te są w różnych sytuacjach i potrzebują podjęcia różnych działań, często kompleksowych, prowadzonych przez różne służby, aby zatrzymanie przemocy było skuteczne i trwałe. Wprowadzono nowe narzędzia prawne, procedury, mające na celu lepszą ochronę osób dotkniętych przemocą. W 2005 roku uchwalono ustawę o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, którą w 2010 roku znowelizowano, a która od 22 czerwca 2023 nosi nazwę Ustawa o przeciwdziałaniu przemocy domowej. W ślad za wprowadzeniem ustawy wprowadzono zmiany do innych ustaw (np. o pomocy społecznej, policji), a także zmiany w kodeksach: karnym i rodzinnym. W 2011 roku oraz w 2023 roku weszły w życie rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie procedury „Niebieskie Karty” oraz wzorów formularzy „Niebieska

Karta”, zobowiązujące służby do interdyscyplinarnej współpracy w sytuacjach przemocy domowej.

Ustawa nakłada na Radę Ministrów obowiązek przyjęcia Krajowego Programu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie, który określa kierunki i działania prowadzone w Polsce w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej. Oprócz ochrony i pomocy osobom dotkniętym przemocą oraz oddziaływania na osoby stosujące przemoc w rodzinie, dostrzeżono również potrzebę podejmowania innych działań w celu zwiększenia skuteczności przeciwdziałania przemocy w rodzinie, jak profilaktyka i edukacja społeczna a także podnoszenie kompetencji służb i przedstawicieli podmiotów działających w obszarze przeciwdziałania przemocy domowej.

Realizowane działania na różnych szczeblach instytucji rządowych, samorządowych i organizacji pozarządowych w zakresie profilaktyki, wsparcia, informacji i edukacji inicjują zmiany społeczne i pozwalają na wypracowanie – zarówno na poziomie gmin jak i całego kraju modeli wsparcia i profilaktyki przeciwdziałania przemocy domowej wśród różnych grup społecznych.

I. Przemoc wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami

Przemoc wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami to celowe działania lub zaniedbania ze strony opiekuna lub innej osoby, które powodują cierpienie, krzywdę lub poważne ryzyko skrzywdzenia osoby starszej lub niepełnosprawnej. Przemocą jest każdy akt godzący w osobistą wolność i integralność osoby, zmuszanie jej do zachowań niezgodnych z własną wolą, a także poniżające traktowanie, stanowiące naruszenie jej godności.

Przemoc domowa w większości przypadków nie kończy się na jednorazowym zdarzeniu, przeważnie ma charakter długotrwały. Istnieje bardzo duże prawdopodobieństwo, że osoba, która raz zastosowała przemoc wobec bliskich, zrobi to znowu. Zachowania o charakterze przemocowym pojawiają się w pewnym schemacie, tzw. cyklu przemocy, który składa się z trzech faz.

Faza narastania napięcia - początkiem cyklu jest zwykle wyczuwalny wzrost napięcia. Osoba stosująca przemoc staje się rozdrażniona, przestaje kontrolować swoją złość i gniew, szuka pretekstu do kłótni, awantury. Narastają sytuacje konfliktowe.

Osoba doświadczająca przemocy zaczyna szukać możliwości rozładowania sytuacji. Przeprasza opiekuna za swoje zachowanie, uspokaja go, wywiązuje się z wielką starannością ze swoich obowiązków i spełnia zachcianki drugiej strony. Robi wszystko, aby uniknąć kolejnej awantury. W tej fazie mogą pojawić się problemy psychosomatyczne – bóle głowy, żołądka,

bezsenność – jest to wynik narastania napięcia, które po pewnym czasie staje się nie do zniesienia.

Faza ostrej przemocy - Napięcie, które narastało od jakiegoś czasu, znajduje swój upust. Dochodzi do wybuchu zachowań agresywnych, które mogą objawiać się biciem pięściami, przedmiotami, kopaniem, grożeniem bronią, ostrymi narzędziami, duszeniem. Można zaobserwować również silne natężenie agresji słownej. Osoba krzywdzona może wtedy zostać poważnie pobita, zraniona. Od strony psychologicznej następstwem doznawania przemocy mogą być apatia, depresja, a w konsekwencji nawet samobójstwo. W tej fazie osoba krzywdzona najczęściej wzywa Policję, zwraca się o pomoc.

Faza miodowego miesiąca - Jest to faza skruchy i okazywania miłości. Sprawca przeprosza, deklaruje, że żałuje swojego zachowania. Składa obietnice, że to już się nie to powtórzy, okazuje skruchę, ciepło i miłość. Osoba doświadczająca przemocy zaczyna wierzyć w tłumaczenia, w to, że przemoc była tylko incydentem. Życie rodziny staje się znowu piękne i pełne nadziei. Jeśli wcześniej osoba doświadczająca przemocy weszła na drogę prawną (złożenie zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, sprawa rozwodowa itp.) w tej fazie może się wycofać z tych działań, wierząc, że sytuacja wróciła do normy i przemoc już nie powróci. Zwykle faza miodowego miesiąca jednak mija, cykl zatacza krąg i znowu pojawia się faza narastania napięcia, w końcu przemoc wraca.

W miarę upływu czasu fazy cyklu przemocy powtarzają się coraz częściej. Faza miodowego miesiąca staje się coraz krótsza, a do „wybuchu” dochodzi coraz częściej.

Osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami stanowią grupę szczególnie narażoną na różne formy przemocy. Jest to spowodowane uwarunkowaniami związanymi m.in. z:

- wiekiem,
- stanem zdrowia,
- zależnością od innych, w tym od opiekuna stosującego przemoc,
- brakiem świadomości swoich praw.

Ryzyko wystąpienia przemocy może być też związane z wzorcami środowiskowymi, które utwierdzają sprawcę w przekonaniu, że ma prawo do podejmowania - bez konsultacji- decyzji dotyczących osób pozostających pod jego opieką, do kontrolowania ich prywatności, izolowania. Problem „dziejiczenia przemocy” i nadużywania alkoholu to także czynniki, które zwiększają ryzyko wystąpienia przemocy.

Rozpoznanie przemocy wobec osób z niepełnosprawnością, zwłaszcza z głębszą niepełnosprawnością i problemami w komunikowaniu się jest bardzo trudne, dlatego często

podlegają one przemocy długotrwałej. Osoby te nie mogą się samodzielnie obronić. Czasem są izolowane od kontaktów z otoczeniem, co minimalizuje ich szanse na uzyskanie pomocy. Są więc niejednokrotnie bezbronni, zależni od otoczenia, a to sprzyja krzywdzeniu.

Należy podkreślić, że przemocy domowej częściej doznają kobiety. Kobiety z niepełnosprawnościami są w większym stopniu narażone na przemoc, nadużycia i dyskryminację, niż kobiety bez niepełnosprawności.

Osoby starsze i osoby niepełnosprawne rzadko szukają wsparcia. Zwykle zaprzeczają, że dzieje im się krzywda, usprawiedliwiają sprawcę i obwiniają za wszystko siebie.

Według Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) tylko do 6 proc. przypadków złego traktowania osób 60+ jest zgłaszanych do instytucji.

Przyczyn niezgłaszania faktu, że doświadcza się przemocy ze strony opiekuna może być wiele:

- **strach** – osoba starsza czy niepełnosprawna może obawiać się eskalacji przemocy, oraz tego, że spotka ją kara za ujawnienie prawdy i jej sytuacja pogorszy się. Powstrzymuje ją również obawa przed umieszczeniem w domu pomocy społecznej, lęk przed gniewem lub utratą opiekuna;
- **wstyd i poczucie winy** – są one wyrazem niskiej samooceny seniora i osoby niepełnosprawnej. Osoby te nie chcą przyznać, że doznają przemocy ze strony swoich dzieci czy wnuków, gdyż mają poczucie obowiązku chronienia ich. Nierzadko jako rodzice czują się odpowiedzialni za zachowanie swych dorosłych dzieci. Są przekonani, że to wina ich własnego sposobu wychowania;
- **nadzieja lub brak nadziei i bezradność** – osoby starsze i niepełnosprawne wierzą, że relacje z opiekunem czy rodziną ulegną poprawie, że sytuacja zmieni się na lepsze lub odwrotnie – straciły nadzieję i poddają się, nie widząc wyjścia z przemocowej sytuacji;
- **brak wsparcia i wiedzy** – osoby starsze i niepełnosprawne często nie mają wiedzy o swoich prawach i formach pomocy, nie mają w swoim otoczeniu osób, którym mogą zaufać, często nie ufają ośrodkom zajmującym się problematyką przemocy;
- **pozostawanie w tzw. cyklu przemocy** – doznawanie cierpień, próby zmian zachowania opiekuna, chęć utrzymania relacji z nim wydają się osobom krzywdzonym mniej dotkliwe i bardziej oswojone, niż zgłoszenie problemu, przerwanie cyklu.

Osoby doznające przemocy przez wiele lat pozostają w krzywdzących związkach/relacjach nie potrafiąc się z nich uwolnić. Dzieje się tak za sprawą mechanizmów przemocy, które uniemożliwiają im racjonalną ocenę sytuacji i podjęcie działań w kierunku uwolnienia się z toksycznej relacji, zatrzymania przemocy. Analizując sytuację psychologiczną tych osób specjaliści najczęściej odwołują się do kilku syndromów:

Wyuczona bezradność - jest poddaniem się, zaprzestaniem działania, które wynika z przekonania, że cokolwiek się zrobi nie będzie to miało żadnego znaczenia, nie przyniesie pożądanego efektu i nie zatrzyma przemocy.

Zjawisko „prania mózgu” - polega na systematycznym, świadomym i celowym oddziaływaniu na człowieka w celu zmiany jego przekonań, uczuć, postaw czy potrzeb. Konsekwencjami „prania mózgu” są m.in. utrata poczucia własnej wartości, kontroli nad swoim życiem oraz podporządkowanie się sprawcy.

Zespół stresu pourazowego (PTSD) - może dotyczyć tych osób, które były narażone na utratę zdrowia i życia. Objawy PTSD to m.in.: powtórne przeżywanie stresującego wydarzenia (natarczywe wspomnienia, koszmarne sny itp.), uporczywe unikanie okoliczności, myśli, uczuć, działań przypominających lub związanych z wydarzeniem, utrzymujące się objawy zwiększonego pobudzenia (m.in. trudności ze snem, drażliwość, wybuchy gniewu, nadmierna czujność, przesadna reakcja na bodziec).

Syndrom sztokholmski - jest to paradoksalna reakcja obronna, polegająca na fascynacji osobą agresora, traumatycznej więzi łączącej ofiarę ze sprawcą. Widoczna jest patologiczna wdzięczność za to, co sprawca mógł zrobić, a czego nie zrobił, ofiara odczuwa wręcz sympatię i solidarność z nim.

II. Rodzaje i formy przemocy

➤ Przemoc fizyczna - naruszanie nietykalności fizycznej

Jest intencjonalnym zachowaniem sprawcy, powodującym uszkodzenie ciała albo niosącym takie ryzyko. Najłatwiej ją udowodnić, bo często pozostawia ślady, obrażenia.

Jakie przybiera formy?

bicie, popychanie, szarpanie, kopanie, policzkowanie, duszenie, wykręcanie rąk, karmienie z użyciem siły lub pozbawianie jedzenia, stosowanie środków uspokajających, przedawkowanie leków, ograniczanie dostępu do łazienki, kuchni, zamykanie samotnie w domu lub w jednym pomieszczeniu, nieodpowiednia temperatura w pomieszczeniu, pozbawianie spokoju, snu.

Co powinno zwrócić naszą uwagę?

rany, siniaki, bolące miejsca, złamania, spadek jakości w zakresie higieny osobistej i wyglądu zewnętrznego, wysypki, nagła utrata masy ciała, głód, pragnienie, zmiany w zachowaniu.

➤ Przemoc psychiczna - naruszenie godności osobistej

Bywa nazwana też emocjonalną. Nie pozostawia tak oczywistych dowodów na ciele – jednak jest przyczyną wewnętrznego cierpienia i bólu. Sprawca domaga się posłuszeństwa we wszystkich dziedzinach życia. Często towarzyszą jej groźby i demonstrowanie siły.

Jakie przybiera formy?

krzyki, wyzwiska, groźby, ciągła krytyka, szykanowanie z powodu wieku, niepełnosprawności, upokarzanie, wyśmiewanie, domaganie się posłuszeństwa, ograniczanie kontaktu lub izolowanie od innych, bliskich osób (zakazy wychodzenia z domu, przyjmowania gości, korzystania z telefonu), odebranie prawa do podejmowania własnych decyzji, groźenie porzuceniem lub umieszczeniem w domu opieki, wykorzystywanie do wykonywania prac ponad siły.

Co powinno zwrócić naszą uwagę?

depresja, wycofanie się, złość, samookaleczanie, zmiany w zachowaniu, zmiany nastroju, strach, przerażenie, agresja, obniżenie poczucia własnej wartości, zwiększenie pobudliwości lub apatia.

➤ Przemoc ekonomiczna – naruszenie własności

Wiąże się z celowym niszczeniem czyjejs własności, pozbawieniem środków do życia lub stwarzaniem warunków, w których nie są zaspokajane podstawowe potrzeby życiowe.

Jakie przybiera formy?

odbieranie renty lub emerytury, wydzielanie czy zabieranie pieniędzy, pozbawianie karty płatniczej, zmuszanie do podpisywania zobowiązań finansowych, do zmiany testamentu, do przepisywania nieruchomości, dóbr, pieniędzy, nadmierne obciążanie kosztami, zabieranie przedmiotów.

Co powinno zwrócić naszą uwagę?

brak pieniędzy, nagłe zmiany w testamencie lub decyzje o podjęciu pożyczki lub kredytu.

➤ Przemoc seksualna – naruszenie intymności

Ma miejsce gdy dochodzi do zmuszania osoby do aktywności seksualnej wbrew jej woli, kontynuowania aktywności seksualnej, gdy osoba nie jest w pełni świadoma, bez pytania jej o zgodę lub gdy na skutek zaistniałych warunków obawia się odmówić.

Przymus może polegać na bezpośrednim użyciu siły lub emocjonalnym szantażu.

Jakie przybiera formy?

gwałt, molestowanie, obnażanie się, zmuszanie do nieakceptowanych form współżycia, pieszczoty i praktyk seksualnych, do oglądania treści pornograficznych, niechciane żarty o podtekście seksualnym, krytykowanie zachowań seksualnych.

Co powinno zwrócić naszą uwagę?

choroba weneryczna, infekcje moczu, podarte i zakrwawione ubrania, dyskomfort podczas siedzenia i chodzenia, zmiany w zachowaniu.

➤ *Zaniedbanie - naruszanie obowiązku opieki ze strony osób bliskich*

Jest to odmowa lub niewywiązywanie się z powinności wobec osoby zależnej przez osoby odpowiedzialne za zapewnienie opieki, pomocy i schronienia. Polega na niezaspokajaniu podstawowych potrzeb fizycznych i emocjonalnych osoby.

Jakie przybiera formy?

odmowa podania pożywienia, lekarstw, niedawanie środków na utrzymanie, pozbawienie ubrania, schronienia, brak pomocy w chorobie, zaniedbywanie czynności pielęgnacyjnych, higienicznych, pozostawianie w niewłaściwych warunkach lokalowych i bytowych, brak okazywania uczuć, odtrącanie.

Co powinno zwrócić naszą uwagę?

znaczące obniżenie nastroju, depresja, nerwowość, pobudzenie, lękliwość, labilność emocjonalna, strach, alienowanie się, wpadanie w gniew lub apatyczność; obniżone poczucie własnej wartości.

III. Zadania służb i instytucji w przeciwdziałaniu przemocy domowej

Pomoc osobom doświadczającym przemocy domowej oraz ich rodzinom jest zadaniem realizowanym przez różne służby społeczne i instytucje. Warto wiedzieć do czego są zobowiązane, jaki rodzaj pomocy oferują oraz jakie prawa przysługują osobom szukającym pomocy.

Policja ustawowo zobowiązana jest do podjęcia stosownych kroków, aby osoba doświadczająca przemocy mogła czuć się bezpiecznie w swoim domu. Skuteczna interwencja polega na zatrzymaniu sprawcy stwarzającego zagrożenie dla otoczenia.

Zgodnie z przepisami prawa od funkcjonariuszy Policji można oczekiwać:

- interwencji;

- w razie potrzeby udzielenia pierwszej pomocy lub zapewnienia pomocy medycznej;
- podejmowania niezbędnych czynności ukierunkowanych na zabezpieczenie dowodów oraz sporządzenie dokładnego opisu zdarzenia;
- zatrzymania sprawcy przemocy domowej na podstawie art. 15a Ustawy o Policji;
- wszczęcia postępowania przygotowawczego w przypadku stwierdzenia lub zgłoszenia przestępstwa;
- późniejszego przekazania na wniosek sądu lub prokuratury dokumentacji policyjnej, jako dowodów w postępowaniu;
- uczestniczenia na wezwanie sądu, jako świadek w sprawie karnej;
- udzielenia informacji osobom doznającym przemocy w zakresie przysługujących im praw oraz możliwościach uzyskania pomocy;
- wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” - podczas interwencji lub w dowolnym innym momencie kontaktu z Policją – najlepiej z dzielnicowym;
- przeprowadzenia rozmowy interwenującej z osobą stosującą przemoc;
- systematycznych wizyt sprawdzających stan bezpieczeństwa osób objętych procedurą „Niebieskie Karty”;
- zapewnienia doraźnego bezpieczeństwa poprzez wydanie wobec sprawcy przemocy nakazu natychmiastowego opuszczenia mieszkania i jego bezpośredniego otoczenia lub zakazu zbliżania się;
- odebrania broni palnej, amunicji oraz dokumentów potwierdzających legalność posiadania broni osobom stosującym przemoc domową w związku z zagrożeniem życia lub zdrowia osoby doznającej przemocy domowej;
- udzielenia informacji o tym, kto interweniuje – imię i nazwisko, numer identyfikacyjny, nazwa i siedziba jednostki.

Uwaga!

- Warto zapisać numery służbowe policjantów oraz datę i godzinę ich przyjazdu – może to być ważny dowód w sprawie karnej!

Prokuratura - Osoby doznające przemocy w rodzinie, a także świadkowie mogą złożyć w prokuraturze lub na Policji zawiadomienia o przestępstwie ściganym z urzędu lub wniosek o ściganie sprawcy przemocy (przestępstwa ścigane na wniosek osoby poszkodowanej).

W przypadku podejrzenia popełnienia przestępstwa, prokuratura ma obowiązek:

- wszcząć postępowanie przygotowawcze celem sprawdzenia, czy popełniono przestępstwo;
- zebrać i zabezpieczyć dowody,
- ująć sprawcę;
- w uzasadnionym przypadku zastosować środek zapobiegawczy wobec sprawcy w postaci np. dozoru policyjnego lub wystąpić do sądu z wnioskiem o zastosowanie tymczasowego aresztowania;
- w zależności od oceny materiału dowodowego, postępowanie może zakończyć się skierowaniem do sądu aktu oskarżenia lub umorzeniem postępowania.

Założenie sprawy karnej jest bezpłatne.

Przy zakładaniu sprawy karnej istotne są dowody:

- zaświadczenia lekarskie (obdukcje lub zaświadczenia lekarskie np. od lekarza pierwszego kontaktu);
- zeznania świadków – zeznawać w sprawie mogą osoby obce i członkowie rodziny (wystarczy podać dane świadków, nie trzeba pytać ich o zgodę). Osoby, które mogą świadczyć to świadkowie bezpośredni – czyli osoby, które widziały/słyszały dane zajście lub pośredni – to osoby, które nie były bezpośrednimi świadkami przemocy domowej, jednak znają historię np. z relacji osób doznających przemocy;
- Niebieska Karta;
- interwencje policji;
- sprawozdanie z kasety z nagraniem awantury domowej (polega na dokładnym przepisaniu wszystkiego co znajduje się na takiej kasecie, bez własnych komentarzy);
- zaświadczenia o uczestnictwie w programach pomocowych dla osób doznających przemocy w rodzinie.

Sąd – osoba dotknięta przemocą może poszukiwać sposobów ochrony oraz pomocy w postępowaniu karnym, rodzinnym oraz cywilnym

Sąd Rejonowy – Wydział Rodzinny i Nieletnich

Sąd Rodzinny jest po to, by chronić interesy dziecka i rodziny. Rozstrzyganie spraw odbywa się w oparciu o Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy, ustawę o postępowaniu w sprawach nieletnich oraz inne ustawy.

Można tam składać następujące wnioski i pozwy:

- Wniosek o ograniczenie władzy rodzicielskiej
- Wniosek o zawieszenie władzy rodzicielskiej
- Wniosek o pozbawienie władzy rodzicielskiej
- Pozew o zasądzenie alimentów na dziecko (bezpłatny)
- Wniosek o uregulowanie sposobu kontaktowania się z dziećmi
- Sprawy przeciwko nieletniemu zdemoralizowanemu lub który popełnił czyn karalny
- Wniosek o wgląd w sytuację dziecka
- Wniosek o zakaz osobistej styczności z dziećmi
- Wniosek o przysposobienie
- Wniosek o wydanie dziecka
- Wniosek o rozstrzygnięcie istotnych spraw dotyczących dziecka
- Pozew o przyczynianie się do zaspokojenia potrzeb rodziny (bezpłatny)
- Wniosek o nakazanie wypłacania małżonkowi wynagrodzenia za pracę drugiego małżonka

Sąd Rejonowy Wydział Cywilny

Rozstrzyganie spraw odbywa się w oparciu o Kodeks cywilny i inne ustawy z zakresu prawa cywilnego.

Można tam składać m.in. następujące wnioski:

- Pozew o zniesienie małżeńskiej wspólności majątkowej
- Wniosek o podział majątku wspólnego
- Pozew o eksmisję
- Wniosek, w trybie art. 11a Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie, o zobowiązanie osoby stosującej przemoc w rodzinie do opuszczenia mieszkania. (niezależnie od postępowania karnego);
- Środki izolacji sprawcy od pokrzywdzonego w postępowaniu cywilnym

Uprawnienie do złożenia wniosku o zobowiązanie osoby stosującej przemoc domową do opuszczenia mieszkania przysługuje osobie dotkniętej przemocą, wspólnie zamieszkującej ze sprawcą — członkiem rodziny (wpis - 40 zł). Przesłanką jest czynienie szczególnie uciążliwym wspólnego zamieszkiwania poprzez zachowanie polegające na stosowaniu przemocy.

Termin do rozpoznania sprawy — 1 miesiąc, wykonalność orzeczenia — z chwilą ogłoszenia, nowe uregulowania prawne (1046 kpc) - skuteczna egzekucja bez konieczności zapewnienia pomieszczenia tymczasowego, zmiana orzeczenia możliwa w razie zmiany okoliczności (zmiana lub uchylenie)

Sąd Okręgowy Wydział Cywilny

Rozstrzygnięcie spraw odbywa się w oparciu o Kodeks Cywilny, Kodeks Rodzinny i Opiekuńczy oraz wiele innych ustaw z zakresu prawa cywilnego.

Można tam składać m.in. następujące wnioski:

- Wniosek/pozew o separację;
- Pozew o rozwód;
- Pozew o unieważnienie małżeństwa.

W trakcie tych spraw Sąd z urzędu zajmie się:

- rozstrzygnięciem o władzy rodzicielskiej nad wspólnymi małoletnimi dziećmi;
- alimentami na dzieci.

Fakultatywnie, jeśli strony o to wnoszą sąd orzeka też o:

- sposobie korzystania ze wspólnego mieszkania;
- eksmisji;
- podziale wspólnego majątku, jeśli obie strony są co do sposobu podziału zgodne;
- alimentach na jednego z małżonków.

Pomoc społeczna - ma umożliwić osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których same nie są w stanie pokonać oraz zapobiegać powstawaniu tych sytuacji. Pomoc społeczna jest udzielana również w przypadku występowania przemocy domowej.

W sytuacji przemocy domowej pracownicy pomocy społecznej są zobowiązani do:

- interweniowania w środowisku w celu sprawdzenia sytuacji bezpośrednio w miejscu zamieszkania konkretnej rodziny/osoby – w sytuacji podejrzenia występowania przemocy domowej, krzywdzenia (w tym zaniedbania) dzieci;
- wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” i uczestnictwa w jej realizacji;
- odebrania dziecka z rodziny, gdy w związku z przemocą jego zdrowie lub życie jest zagrożone. Taka decyzja może być podjęta w porozumieniu z funkcjonariuszem Policji oraz przedstawicielem ochrony zdrowia.

W ramach procedury „Niebieskie Karty” pracownik socjalny:

1. diagnozuje sytuację i potrzeby osoby dotkniętej przemocą domową,
2. udziela kompleksowych informacji o:
 - a) możliwościach uzyskania pomocy, w szczególności psychologicznej, prawnej, socjalnej i pedagogicznej, oraz wsparcia, w tym o instytucjach i podmiotach świadczących specjalistyczną pomoc na rzecz osób dotkniętych przemocą domową;

- b) formach pomocy dzieciom doznającym przemocy domowej oraz o instytucjach i podmiotach świadczących tę pomoc;
 - c) możliwościach podjęcia dalszych działań mających na celu poprawę sytuacji osoby dotkniętej przemocą domową;
3. organizuje niezwłocznie dostęp do pomocy medycznej, jeżeli wymaga tego stan zdrowia osoby dotkniętej przemocą domową;
 4. zapewnia osobie dotkniętej przemocą domową, w zależności od potrzeb, schronienie w całodobowej placówce świadczącej pomoc, w tym w szczególności w specjalistycznym ośrodku wsparcia dla ofiar przemocy w rodzinie;
 5. może prowadzić rozmowy z osobami stosującymi przemoc domową, na temat konsekwencji stosowania przemocy oraz informuje te osoby o możliwościach podjęcia leczenia lub terapii i udziale w programach oddziaływań korekcyjno-edukacyjnych lub programach psychologiczno-terapeutycznych dla osób stosujących przemoc domową.

Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych - Podstawowym zadaniem komisji jest prowadzenie czynności zmierzających do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego. Powyższą procedurę wdraża się wobec osób, które w związku z nadużywaniem alkoholu powodują rozkład życia rodzinnego, demoralizację małoletnich, uchylają się od pracy albo systematycznie zakłócają spokój lub porządek publiczny.

Od przedstawicieli Komisji możemy oczekiwać:

- diagnozowania problemu nadużywania alkoholu oraz występowania przemocy domowej;
- udzielania kompleksowych informacji o możliwościach uzyskania wsparcia i obowiązujących procedurach;
- prowadzenia procedury zobowiązania do leczenia odwykowego osoby nadużywającej alkoholu w tym:
 - ✓ kierowania na badania przez biegłych w celu wydania opinii w przedmiocie uzależnienia od alkoholu;
 - ✓ wnioskowania do sądu rejonowego o zastosowanie wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w zakładzie leczenia odwykowego;
- przeprowadzenia rozmowy informującej o prawnych konsekwencjach nadużywania alkoholu i stosowania przemocy wobec bliskich;

- wszczęcia procedury „Niebieskie Karty” w przypadku powzięcia informacji o przemoc domowej;
- w przypadku stwierdzenia bądź podejrzenia popełnienia przestępstwa powiadomienia prokuratury i wnioskowania o objęcie rodziny działaniami prewencyjnymi, np. poprzez wizyty dzielnicowego.

Ochrona zdrowia - Przemoc w rodzinie leży w kompetencjach ochrony zdrowia, ponieważ przemoc często towarzyszą wyraźne uszkodzenia zdrowia fizycznego i występują zaburzenia zdrowia psychicznego.

W sytuacji przemoc w rodzinie od pracownika ochrony zdrowia (czyli osoby wykonującej zawód medyczny taki jak: lekarz, pielęgniarka, położna i ratownik medyczny) możemy oczekiwać:

- wszczęcia procedury „Niebieskie Karty”;
- wydania bezpłatnego zaświadczenia o przyczynach i rodzaju uszkodzeń ciała związanych z użyciem przemoc w rodzinie – każdy lekarz jest zobowiązany do wystawienia na prośbę pacjenta zaświadczenia lekarskiego o doznanych obrażeniach i podjętym leczeniu. Zaświadczenie takie może stanowić dowód w postępowaniu sądowym;
- poinformowania organów ścigania (policji i prokuratury) o popełnieniu przestępstwa;
- zapewnienia pomocy medycznej;
- wspierania przedstawicieli pomocy społecznej i policji przy podejmowaniu decyzji o zabraniu dziecka z rodziny, w której na skutek przemoc zagrożone jest jego zdrowie i życie;
- interwencji w przypadku prawdopodobieństwa popełnienia samobójstwa lub w przypadku, gdy osoba chora psychicznie zagraża zdrowiu i życiu innych.

Oświata - Pracownicy oświaty zostali włączeni w działania na rzecz przeciwdziałania przemoc w rodzinie – mają oni bowiem możliwość wnikliwej obserwacji swoich uczniów.

W sytuacji przemoc w rodzinie przedstawiciel oświaty:

- wszczyna procedurę „Niebieskie Karty” w wyniku informacji uzyskanych od świadka, dorosłej osoby doznającej przemoc; (np. jednego z rodziców) lub relacji dziecka krzywdzonego;
- obejmuje dziecko pomocą psychologiczno-pedagogiczną;

- pedagog szkolny ma prawo rozmawiać z dzieckiem bez obecności rodziców w celu rozpoznania jego sytuacji rodzinnej i ustalenia potrzeb;
- zwraca się z prośbą o wgląd w sytuację dziecka do sądu rodzinnego;
- inicjuje współpracę z ośrodkiem pomocy społecznej w celu zbadania sytuacji dziecka.

IV. Charakterystyka miasta Puławy

Miasto Puławy jest położone w północno - zachodniej części województwa lubelskiego, na prawym brzegu Wisły, tuż przy granicy z województwem mazowieckim.

Puławy są ważnym ośrodkiem o znaczeniu regionalnym i stolicą powiatu puławskiego. Miasto jest także ważnym ośrodkiem komunikacyjnym o znaczeniu międzynarodowym. Wiedzie przez nie bowiem tranzyt przez Polskę do Niemiec i na Ukrainę. Obecnie Miasto Puławy zamieszkuje niespełna 50 tysięcy osób.

Puławy stanowią najważniejszy ośrodek przemysłowy województwa i jeden z ważniejszych w kraju za sprawą usytuowanych w granicach administracyjnych miasta zakładów Grupy Azoty Zakłady Azotowe „Puławy” S.A.

Puławy to również liczący się w kraju i za granicą ośrodek naukowy z wieloletnimi tradycjami. Funkcjonujące na terenie miasta instytuty odgrywają ważną rolę w rozwoju społeczno-gospodarczym miasta. Są to: Państwowy Instytut Weterynaryjny PIB, Wojskowy Instytut Higieny i Epidemiologii, Instytut Nawozów Sztucznych, Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa, Instytut Ogrodnictwa.

Teren miasta jest dość rozległy, ma ciekawe ukształtowanie przestrzenne wzdłuż prawego brzegu Wisły, wiele obiektów parkowych i rekreacyjnych oraz dogodne połączenie z miejscami turystyki i rekreacji, jakie oferują pobliskie miejscowości Janowiec, Kazimierz Dolny oraz Nałęczów.

Co najmniej od dekady Puławy spotyka problem zmniejszania się liczby ludności. Na koniec grudnia 2022 roku Puławy zamieszkiwało łącznie 45 838 osób. To o 400 osób mniej niż w roku 2021 i o 1280 mniej niż w roku 2020. Widać wyraźnie, że ludność miasta sukcesywnie się zmniejsza. Poza zjawiskiem wyludnienia Miasto spotyka się także z problemem starzenia się mieszkańców, o czym świadczy systematyczny wzrost liczby osób mających 70 lat i więcej. Obserwuje się również szybko rosnącą liczbę osób w wieku poprodukcyjnym przy jednoczesnym zmniejszaniu się liczby osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym. Zwiększa się również grupa osób dotkniętych problemem niepełnosprawności. Obie te grupy – osób starszych i osób z niepełnosprawnością w równym

stopniu dotyka zagrożenie przemocą, w związku ze swoją słabszą kondycją psychofizyczną związaną z wiekiem lub chorobami.

Zachodzące niekorzystne przemiany demograficzne w Mieście Puławy odzwierciedlają ogólny trend, z jakim mamy do czynienia w całym kraju. Analizy wskaźnikowe pokazują jednak, że zjawiska te są w Puławach znacznie bardziej pogłębione niż na obszarze powiatu puławskiego, regionu lubelskiego, czy całej Polski. Rodzi to dla Puław poważne konsekwencje i konieczność prowadzenia polityki w taki sposób, aby zatrzymać, a w dalszej perspektywie odwrócić negatywne trendy.¹

V. Diagnoza zjawiska przemocy w Puławach oraz działania na rzecz przeciwdziałania przemocy domowej w Puławach.

Miasto Puławy podejmuje działania wspierające osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym, dzięki którym uzyskują możliwość korzystania z usług dotychczas im niedostępnych oraz szansę na pełne uczestnictwo w życiu społecznym. Wspieranie mieszkańców polega na zwiększeniu dostępności pomocy (m.in. dostępu do specjalistycznych form wsparcia, dostarczaniu zasobów zaspokajających podstawowe potrzeby), ale przede wszystkim ma na celu mobilizowanie do samodzielności, aktywności i uczestnictwa w rynku pracy, edukacji, kulturze, sporcie, życiu społeczności lokalnej.

Szczególnym elementem są działania zmierzające do rozwoju lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, opartego na interdyscyplinarnym działaniu. Wraz z wejściem w życie ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie nastąpił proces wdrażania jej przepisów w życie. Od 2006 r. w Puławach jest realizowany „Gminny Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie” (obecnie pod nazwą „Miejski Program Przeciwdziałania Przemocy Domowej oraz Ochrony Osób Doznających Przemocy Domowej na rok 2023 dla miasta Puławy”). Od 2011 r. działa Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy, który podejmuje różnorodne inicjatywy propagujące życie bez przemocy wśród mieszkańców Puław, udziela kompleksowej pomocy rodzinom uwikłanym w przemoc oraz podejmuje działania w celu podniesienia kompetencji zawodowych przedstawicieli instytucji i organizacji zajmujących się przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w Puławach. Pomimo szeregu działań zjawisko przemocy domowej w Puławach istnieje. Z danych pozyskanych z Raportu o Stanie Miasta na rok 2022 można dowiedzieć się, że w latach 2021 – 2022 zwiększyła się liczba osób które

¹ *Strategia Rozwoju Miasta Puławy do roku 2020 z perspektywą do 2030 r.* Załącznik do uchwały Nr IV/33/15 Rady Miasta Puławy z dnia 29 stycznia 2015 r.

wymagały porady prawnej w związku z doświadczaniem przemocy w rodzinie ze 195 osób w roku 2021 do 202 osób w roku 2022. Specjalistyczny Ośrodek Wsparcia dla osób doświadczających przemocy i znajdujących się w kryzysie udzielił większej liczby wsparcia psychologicznego zarówno dla osób dorosłych jak i dla dzieci. Puławskie Stowarzyszenie Ochrony Zdrowia Psychicznego obsługujące całonocowy telefon zaufania odebrało w 2022 roku 258 połączeń, co stanowi o 24 połączenia więcej niż w roku poprzednim, oraz przyjęło o 4 osoby więcej do hostelu. Jednocześnie w 2021 liczba os. 65+ objętych procedurą „Niebieskie Karty” wynosiła 80 - 48 K i 32 M. Liczba ujawnionych przypadków przemocy nie jest do końca miarodajna. W wielu rodzinach trudno postawić diagnozę z powodu oporu przed ujawnieniem faktycznego stanu rzeczy, co wynika m.in. ze strachu przed sprawcą i niskiego poziomu wiedzy w zakresie mechanizmów przemocy i możliwości uzyskania pomocy. W Puławach obserwuje się też problem niepełnosprawności. Jak wynika z danych MOPS zwiększa się liczba osób z niepełnosprawnością korzystających ze wsparcia instytucjonalnego. W 2019 odsetek osób z niepełnosprawnością korzystających z pomocy MOPS na podstawie ustawy o pomocy społecznej stanowił 34% wszystkich korzystających, w 2021 wzrósł do 35 %. Osoby z niepełnosprawnością dotknięte są również problemem przemocy. Z danych Zespołu Interdyscyplinarnego w roku 2021 liczba osób z niepełnosprawnością objętych procedurą „Niebieskie Karty” wyniosła 54 osób, w tym - 28 kobiet, 20 mężczyzn i 6 dzieci.

Jedną z najbardziej zaangażowanych instytucji w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie na terenie miasta Puławy jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Puławach. Realizując swoją misję Ośrodek wprowadził szereg form wsparcia na rzecz osób i rodzin, które ze względu na różne dysfunkcje nie są w stanie samodzielnie zabezpieczyć swoich potrzeb życiowych, przezwyciężyć problemów, z którymi się zmagają. W zakresie wsparcia oferowanego przez MOPS w Puławach realizowanych jest wiele programów i projektów dla osób i rodzin korzystających z pomocy, w tym dotkniętych przemocą w rodzinie.

Począwszy od 2014 roku dzięki pozyskanym przez Miasto Puławy środkom zewnętrznym możliwa była realizacja projektów mających na celu rozwój lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie, poprzez zwiększenie jakości i dostępności usług świadczonych na rzecz osób zagrożonych i doznających przemocy w rodzinie w Puławach. Założeniem wszystkich projektów było kompleksowe wsparcie osób uwikłanych w przemoc oraz podnoszenie kompetencji służb działających w tym obszarze.

1) Projekt „Wiem, umiem, mogę przeciwdziałać przemocy”

- współfinansowany ze środków Norweskiego Mechanizmu Finansowego na lata 2009 - 2014, realizowany w okresie czerwiec 2014 r. - listopad 2015 r.

Łączna liczba uczestników projektu wyniosła 112 w tym:

- 16 osób doznających przemocy;
- 10 osób stosujących przemoc;
- 86 przedstawicieli służb z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Trzy kolejne projekty były współfinansowane przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu Ośłonowego „Wspieranie Jednostek Samorządu Terytorialnego w Tworzeniu Systemu Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie”.

2) Projekt „Budujemy przyszłość bez przemocy” - realizowany w okresie czerwiec - grudzień 2016 r.

Łączna liczba uczestników wyniosła 62 osoby w tym:

- 22 osoby doznające przemocy;
- 10 osób stosujących przemoc;
- 30 przedstawicieli służb z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

3) Projekt „Szansa na zmianę” - realizowany w okresie lipiec - grudzień 2018 r.

Łączna liczba uczestników wyniosła 70 osób w tym:

- 28 osób doznających przemocy;
- 12 osób stosujących przemoc;
- 30 przedstawicieli służb z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

4) Projekt „Zmiana szansą” - realizowany w okresie kwiecień - grudzień 2019 r.

Łączna liczba uczestników wyniosła 84 osoby w tym:

- 35 osób doznających przemocy;
- 10 osób stosujących przemoc;
- 39 przedstawicieli służb z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

5) Projekt „Sila jest w nas” - realizowany w okresie styczeń 2023r. - marzec 2024r.

Łączna liczba uczestników – 412 osób, w tym :

284 osoby zagrożone przemocą w rodzinie,

128 przedstawicieli służb z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie.

Odbiorcy projektów otrzymali nowe rozwiązania w postaci wsparcia szkoleniowego i terapeutycznego, których realizacja nie byłaby możliwa bez zewnętrznego wsparcia finansowego. Dzięki działaniom w ramach projektów zwiększyła się oferta pomocowa miasta

Puławy dla osób doznających przemocy i stosujących przemoc. Natomiast szkolenia podnoszące kompetencje służb bezpośrednio wpłynęły na podniesienie jakości usług kierowanych do osób uwikłanych w przemoc. Działania te pozwoliły również wzmocnić współpracę pomiędzy służbami w ramach lokalnego systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie oraz doprowadzić do stworzenia modelu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wobec osób starszych i z niepełnosprawnością.

VI. Cele i działania projektu „Siła jest w nas”

Celem projektu „Siła jest w nas” była poprawa funkcjonowania systemu przeciwdziałania przemocy w rodzinie wobec osób starszych i z niepełnosprawnością.

Cel ten był realizowany poprzez działania skupione wokół 5 głównych rezultatów projektu :

1. ***Rozwój wsparcia dla osób doznających przemocy w rodzinie należących do grup ze szczególnymi potrzebami*** poprzez umożliwienie skorzystania ze wsparcia psychologicznego, prawnego i psychiatrycznego osobom starszym i z niepełnosprawnością oraz poprzez zainstalowanie pomocniczych piktogramów w budynkach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Puławach.
2. ***Rozwój profilaktyki w zakresie przeciwdziałania przemocy w rodzinie - edukacja wsparcie osób 65 +, osób niepełnosprawnych i opiekunów osób niepełnosprawnych*** poprzez zorganizowanie i przeprowadzenie kampanii społecznej „Więcej mocy, stop przemocy”, w ramach której przeprowadzono konferencję, festyn, prelekcje w ośrodkach wsparcia dla osób 65 +, debatę społeczną, wyjazdowe treningi relaksacyjne dla osób 65 +, wyjazd o charakterze profilaktyczno - edukacyjnym dla młodzieży z niepełnosprawnościami.
3. ***Edukacja służb działających w obszarze przeciwdziałania przemocy i pracujących z osobami 65 + i osobami z niepełnosprawnością*** poprzez udział przedstawicieli służb z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie w szkoleniach z zakresu przeciwdziałania przemocy i efektywnej pracy z osobami doświadczającymi przemocy.
4. ***Wzrost kompetencji opiekunów osób 65+ i osób z niepełnosprawnością*** poprzez utworzenie, prowadzenie i wzmocnianie grup wsparcia dla opiekunów osób z niepełnosprawnością oraz opiekunów osób chorujących na Alzheimera i choroby otępienne.
5. ***Rozpoznawanie zjawiska przemocy wobec osób starszych i niepełnosprawnych*** poprzez programy edukacyjne w lokalnych mediach oraz wydanie i rozpowszechnienie

informatora ma temat zjawiska przemocy, form przeciwdziałania temu zjawisku oraz przybliżeniu lokalnych instytucji pomocowych.

VII. Wnioski i rekomendacje do modelu przeciwdziałania przemocy domowej wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnością mieszkających w Puławach

Spośród wielu działań projektowych wnioski i rekomendacje do powstającego modelu przeciwdziałania przemocy domowej wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami mieszkających w Puławach powstawały w sytuacjach spotkań merytorycznych. Spotkaniami takimi były konferencja, której celem było podniesienie wiedzy i kompetencji uczestników z zakresu lepszego rozumienia potrzeb osób starszych i osób z niepełnosprawnościami, diagnozowania problemu przemocy wobec nich oraz systemowych narzędzi służących lepszemu ochronie przed przemocą. Uczestnicy konferencji wysłuchali m.in. inspirującego wykładu na temat budowania własnego potencjału, potrzebnego w pracy z drugim człowiekiem, w sposób szczególnie – dotkniętym przemocą. Podczas spotkań kulturalnych specjaliści rozmawiali o potrzebie stworzenia modelu przeciwdziałania przemocy w środowisku lokalnym. Kolejną okazją do rozmowy o modelu przeciwdziałania przemocy była debata społeczna. W debacie udział wzięli seniorzy, osoby z niepełnosprawnościami, przedstawiciele instytucji i podmiotów działających na rzecz przeciwdziałania przemocy oraz przedstawiciele władz samorządowych.

Podczas debaty przeprowadzono panel dyskusyjny z udziałem przedstawicieli różnych podmiotów działających na rzecz osób starszych i z niepełnosprawnością w Puławach, m.in. Zespołu Interdyscyplinarnego, Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Dziennego Ośrodka Adaptacyjnego, Puławskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku.

Debata stworzyła przestrzeń do poruszenia zagadnień istotnych z punktu widzenia jakości życia i lepszemu ochronie przed przemocą w/w grup osób, lepszemu zrozumieniu ich potrzeb. Wnioski i postulaty, posłużyły do nadania ram modelowi przeciwdziałania przemocy ale również zostały przekazane do: Ministerstwa Sprawiedliwości, Ministerstwa Rodziny, Pracy i polityki Społecznej, Lubelskiego Urzędu Wojewódzkiego, Regionalnego Ośrodka Polityki Społecznej, Zespołu Interdyscyplinarnego w Puławach, Prezydenta Miasta Puławy, celem użycia ich do kształtowania krajowej, wojewódzkiej i lokalnej polityki społecznej.

Wnioski i postulaty uczestników Debaty społecznej:

1. Zmodyfikowanie / uzupełnienie Ustawy o przeciwdziałaniu przemocy domowej o kwestie dotyczące ochrony seniorów.
2. Zwiększenie możliwości diagnozy środowiskowej dotyczącej sfery psychicznej.
3. Zwiększenie wymiaru godzin dla psychologów i psychoterapeutów.
4. Zapewnienie środków finansowych na dodatkowe etaty dla psychologów, psychiatrów, psychoterapeutów.
5. Zapewnienie dodatkowych narzędzi dla MKRPA w celu możliwości dotarcia do osób starszych i z niepełnosprawnością.
6. Zwiększenie zakresu wsparcia dla opiekunów osób starszych i osób z niepełnosprawnością (m.in. zapewnienie pomocy psychologicznej).

VIII. Interdyscyplinarny model przeciwdziałania przemocy w Puławach ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych i osób z niepełnosprawnością

Problemy osób starszych i osób z niepełnosprawnościami wymagają szczególnej uwagi wszystkich, zarówno na poziomie lokalnym, wojewódzkim oraz krajowym. Lepsza ochrona tych osób przed przemocą powinna być jednym z kluczowych priorytetów polityki społecznej.

Model przeciwdziałania przemocy domowej wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami, stworzony w ramach realizowanego projektu stanowi narzędzie, dzięki któremu możliwe będzie zmniejszenie zjawiska przemocy domowej wobec tej grupy osób. Wskazanie metody profesjonalizowania kadry specjalistów, stworzenia standardów dbania o jakość ich pracy, a także zaprojektowanie ścieżek współpracy oraz ścieżek działań wobec zjawiska przemocy pozwoli na lepsze rozpoznawanie i niwelowanie stwierdzonych przypadków stosowania przemocy.

W przypadku grupy docelowej – osób starszych i osób z niepełnosprawnościami, skierowanie działań włączających tą grupę w funkcjonowanie w środowisku lokalnym, poddawanie narzędzi do autodiagnozy zjawiska przemocy, kształtowanie pozytywnych postaw społecznych, a także podniesienie jakości relacji pomiędzy członkami rodzin osób starszych i niepełnosprawnych, doprowadzi do osiągnięcia zamierzonego celu, jakim jest zniwelowanie zjawiska przemocy wobec tej grupy.

W ramach interdyscyplinarnego modelu przeciwdziałania przemocy w Puławach ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych i osób z niepełnosprawnością działania kierowane będą do trzech grup odbiorców:

- przedstawiciele służb i instytucji zawodowo zajmujących się zadaniami z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie lub realizujących usługi z zakresu wspierania osób starszych i osób z niepełnosprawnością,
- osób starszych i osób z niepełnosprawnością,
- rodzin oraz opiekunów osób starszych i osób z niepełnosprawnością.

W każdej z grup model przeciwdziałania przemocy różni się z uwagi na specyfikę danej grupy.

1. Model przeciwdziałania przemocy w Puławach ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych i osób z niepełnosprawnością dla przedstawicieli służb i instytucji

W okresie ostatniej dekady w ramach realizowanych projektów kierowanych na przeciwdziałanie przemocy 313 osób – przedstawiciele służb zajmujących się zjawiskiem przemocy na terenie miasta Puławy, odbyły szkolenia z zakresu przeciwdziałania przemocy. W ramach projektu „Siła jest w nas” 128 osób odbył się cykl szkoleń z zakresu: komunikacji z osobami z niepełnosprawnościami i osobami starszymi zagrożonymi lub doznającymi przemocy, dialogu motywującego, terapii skoncentrowanej na rozwiązaniach, dbania o własne potrzeby w celu świadczenia wysokiej jakości usług na rzecz osób zagrożonych i dotkniętych przemocą. Szkolenia te zwiększyły profesjonalizm kadry pomocowej i umożliwiły rozwój zawodowy specjalistów. Jednocześnie możliwość uczestnictwa w szkoleniach osób z różnych profesji – m.in. kuratorów zawodowych, policji, ochrony zdrowia, pedagogów, Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, Zespołu Interdyscyplinarnego, pracowników instytucji pomocy społecznej i integracji dała możliwość na wzajemne poznanie się oraz określenie ról zawodowych w procesie niwelowania zjawiska przemocy w Puławach.

Model przeciwdziałania przemocy domowej skierowany do przedstawicieli służb zawodowo zajmujących się zadaniami z obszaru przeciwdziałania przemocy w rodzinie lub realizujących usługi z zakresu wspierania osób starszych i osób z niepełnosprawnością zakłada:

1. Zapewnienie możliwości ciągłego rozwoju zawodowego kadr pomocowych poprzez organizowanie cyklicznych szkoleń szczególnie dopasowanych do potrzeb i oczekiwań specjalistów.
2. Usprawnienie i wzmocnienie współpracy interdyscyplinarnej oraz międzyinstytucjonalnej.
3. Stworzenie platformy do wymiany doświadczeń oraz dobrych praktyk poprzez organizowanie konferencji i spotkań dyskusyjnych, co jest ważnym obszarem wspierania profesjonalistów, rozwijającym ich warsztat pracy.

4. Tworzenie profesjonalnej bazy danych o osobach starszych i niepełnosprawnych doświadczających przemocy.
5. Opracowanie standardów, kodeksów, przewodników i informatorów zapewniających wysoką jakość pomocy.
6. Powoływanie zespołów interdyscyplinarnych, które zajmowałyby się problemami ludzi starszych i z niepełnosprawnościami i które przyczyniałyby się do wieloaspektowego rozpatrywania trudności towarzyszących ich życiu i wypracowywania sposobów udzielania profesjonalnej pomocy.

2. *Model przeciwdziałania przemocy w Puławach ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych i osób z niepełnosprawnością dla osób starszych i osób z niepełnosprawnościami.*

Dzięki wdrożonym inicjatywom projektowym osoby starsze i osoby z niepełnosprawnościami otrzymały wsparcie specjalistyczne – psychologiczne, prawne i psychiatryczne oraz wsparcie informacyjne i edukacyjne. Nie bez znaczenia były również proponowane w ramach projektu aktywności – trening relaksacyjny dla seniorów, uczestnictwo w zajęciach edukacyjnych i warsztatach z zakresu profilaktyki przemocy oraz udział w konferencji i debacie społecznej. W ramach realizacji projektu prowadzono również działania mające na celu zidentyfikowanie form przemocy, jakim najczęściej podlegają grupy docelowe objęte projektem, poznanie i podniesienie poziomu wiedzy na temat zjawiska przemocy wśród przedstawicieli tych grup, a także ustalenie optymalnej ścieżki profilaktyki i interwencji w sytuacji zidentyfikowania przemocy.

Model przeciwdziałania przemocy skierowany do osób starszych i osób z niepełnosprawnością zawiera :

1. Zapewnienie dostępu do usług i wiedzy z zakresu przeciwdziałania przemocy – dostosowanie dostępności do wiedzy do sytuacji osoby starszej (o ograniczonej percepcji), z niepełnosprawnością, w zależności od jej rodzaju;
2. Zapewnienie aktywnego udziału seniorów i osób z niepełnosprawnością w projektowaniu polityki społecznej w mieście oraz w dostępie do nisko płatnych usług społecznych poprawiających komfort życia;
3. Organizację dziennych form opieki dla osób z zaburzeniami poznawczymi, rozwój i zwiększenie dostępu do kompleksowej opieki geriatrycznej i psychiatrycznej;
4. Kształtowanie pozytywnego postrzegania starości w społeczeństwie, poprawę wizerunku osoby starszej, zwiększenie świadomości społeczeństwa na temat starości

oraz przeciwdziałanie negatywnym stereotypom starości poprzez realizację kampanii edukacyjnych;

5. Promocję zdrowego stylu życia, profilaktykę chorób, dostęp do diagnostyki, leczenia i rehabilitacji;
6. Organizowanie i rozszerzanie pomocy sąsiedzkiej, wolontaryjnej;
7. Realizację Projektów i programów ze źródeł samorządowych, rządowych i zewnętrznych nakierowanych na rozwój i rozszerzenie pomocy opiekuńczej, asystenckiej, wytchnieniowej;
8. Poprawę komunikacji z osobami starszymi w instytucjach publicznych poprzez stosowanie tzw. prostego modelu komunikacji, w którym jasno określone jest, kto jest nadawcą, a kto odbiorcą, wiadomość przekazywana jest w sposób prosty, bezpośredni, jasny i zrozumiały;
9. Wspieranie funkcjonowania i rozwoju organizacji zrzeszających osoby starsze;
10. Realizację kampanii, akcji i innych działań profilaktycznych dotyczących edukacji, mających na celu przeciwdziałanie przemocy wobec osób starszych poprzez prowadzenie uświadamiających kampanii społeczno-informacyjnych,

3. ***Model przeciwdziałania przemocy w Puławach ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych i osób z niepełnosprawnością dla opiekunów osób starszych i osób z niepełnosprawnościami,***

Realizacja projektu „Siła jest w nas” wspomagała działania opiekunów osób starszych i osób z niepełnosprawnościami poprzez umożliwienie im uczestniczenia w grupach wsparcia oraz otwartych wydarzeniach realizowanych w ramach projektu.

Stałe przebywanie opiekuna z osobą starszą, osobą z demencją lub osobą z niepełnosprawnością może nieść ze sobą wyczerpanie opiekuna (zarówno fizyczne jak i psychiczne), co za tym idzie spadek formy, niecierpliwość, złość a w konsekwencji frustrację mogącą prowadzić do incydentów stosowania przemocy wobec swoich podopiecznych.

Model przeciwdziałania przemocy w Puławach ze szczególnym uwzględnieniem osób starszych i osób z niepełnosprawnością dla opiekunów osób starszych i osób z niepełnosprawnościami zakłada :

1. Wzrost poziomu wiedzy i umiejętności opiekunów poprzez organizację szkoleń dla opiekunów, ukierunkowanych na podniesienie kompetencji opiekuńczych tych osób, a tym samym poprawę jakości i usprawnienie opieki udzielanej w domu;

2. Rozwój sieci wsparcia poprzez tworzenie grup wsparcia i samopomocowych;
3. Tworzenie systemu szkoleń i nabywania kwalifikacji w celu uzyskania kompetencji umożliwiających opiekę nad niesamodzielnymi osobami starszymi i z niepełnosprawnościami;
4. Rozwijanie systemu wsparcia dla rodzin i opiekunów niesamodzielnych osób starszych i z niepełnosprawnością przez instytucje publiczne, zapewnienie opieki psychologicznej dla bliskich osoby starszej i z niepełnosprawnością;
5. Udostępnianie informacji, tworzenie baz wiedzy na temat możliwych form wsparcia, pomocy usługowej, usług wytchnieniowych;
6. Realizowanie działań profilaktycznych skierowanych do rodzin z małymi dziećmi z niepełnosprawnością w ramach zadań poradni psychologiczno-pedagogicznych i ośrodków prowadzących wczesne wspomaganie przez psychologów i pedagogów;
7. Podejmowanie działań informacyjnych i edukacyjnych w stosunku do osób dorosłych (rodziców) w szkołach i placówkach oświatowych do których uczęszczają ich dzieci;
8. Wspieranie rodzin / opiekunów osób starszych oraz osób dorosłych z niepełnosprawnością w placówkach wsparcia dziennego przeznaczonych dla osób starszych i osób dorosłych z niepełnosprawnością, do których uczęszczają te osoby;
9. Zapobieganie przemocy na poziomie ogólnym poprzez wykorzystywanie ulotek, filmów edukacyjnych czy animacji w środkach komunikacji zbiorowej, audycji radiowych, a także artykułów w prasie lub czasopismach;
10. Organizowanie warsztatów profilaktycznych dla rodzin, poświęconych komunikacji w rodzinie, radzeniu sobie ze stresem, problemowi wypalenia w opiece, asertywności, umiejętności uzewnętrzniania uczuć, wzmacnianiu czynników chroniących przed przemocą, możliwości pojawiania się nietypowych zachowań u osób z niepełnosprawnością w zależności od posiadanych schorzeń i sposobów reagowania;
11. Profesjonalne wsparcie rodzin sprawujących opiekę domową – poradnictwo, konsultacje, treningi umiejętności opiekunów nieformalnych (świadczone przez lekarzy, pielęgniarki, fizjoterapeutów, opiekunów medycznych i pracowników socjalnych) oraz inne działania na rzecz podnoszenia jakości opieki domowej;
12. Wprowadzenie różnych form okresowego odciążenia członków rodziny sprawujących osobistą opiekę nad niesamodzielną osobą starszą i z niepełnosprawnością m.in. poprzez rozwijanie usług o charakterze opieki wytchnieniowej w celu dawania opiekunom możliwości odpoczynku.

Realizatorzy projektu „Siła jest w nas” są przekonani, że systematyczne wdrażanie modelu przeciwdziałania przemocy domowej wobec osób starszych i osób z niepełnosprawnościami w przyczyni się w konsekwencji do zmniejszenia zjawiska przemocy wobec tych grup osób.

Opracowanie:

Anna Górzyńska, Karolina Mroczek- Chabora
przy współpracy Marleny Turlewicz